

KERTOMUS FINELIB-KONSORTION TOIMINNASTA VUONNA 2017

**Parhaat elektroniset aineistot tutkimukselle ja oppimiselle - avoimuutta
tukien**

FinELib-toimisto

Kansalliskirjasto, Helsinki 2018
ISBN 978-951-51-4334-1 (pdf)

Julkaisija	Kansalliskirjasto
Julkaisun päivämäärä	8.6.2018
Tekijä(t)	FinELib-toimisto
Julkaisun nimi	KERTOMUS FINELIB-KONSORTION TOIMINNASTA VUONNA 2017 Parhaat elektroniset aineistot tutkimukselle ja oppimiselle – avoimuutta tukien
Julkaisun osat	
Sarjan nimi ja numero	Kansalliskirjaston Raportteja ja selvityksiä 1/2018
ISSN	2242-8119
ISBN	978-951-51-4334-1
URL	
URN	URN:ISBN:978-951-51-4334-1
Kokonaissivumäärä	25
Kieli	suomi
Avainsanat – YSA (Suomi)	toimintakertomukset, sähköiset julkaisut, verkkoaineisto
Tiivistelmä	
Lisätietoja	finelib@helsinki.fi

BESKRIVNING SIDA

Utgivare	Nationalbiblioteket
Utgivningsdatum	8.6.2018
Författare	FinELib-sekretariat
Publikation	FinELib-konsortiets verksamhet 2017
Publikationens delar	
Seriens namn och nummer	Rapporter och utredningar 1/2018
ISSN	2242-8119
ISBN	978-951-51-4334-1
URL	
URN	URN:ISBN:978-951-51-4334-1
Sidoantal	25
Språk	finska
Nyckelord (Allärs)	verksamhetsberättelser, elektroniska publikationer, internetmaterial
Sammandrag	
Tilläggsuppgifter	finelib@helsinki.fi

DESCRIPTION PAGE

Publisher	The National Library of Finland
Date of publication	8.6.2018
Authors	FinELib office
Name of publication	FinELib Annual Report 2017
Parts	
Name and number of series	The National Library of Finland Reports and Studies 1/2018
ISSN	2242-8119
ISBN	978-951-51-4334-1
URL	
URN	URN:ISBN:978-951-51-4334-1
Number of pages	25
Language	Finnish
Keywords	annual reports, electronic resources, internet materials
Abstract	
Futher information	finelib@helsinki.fi

Sisältö

1	YLEISKATSAUS	9
2	EXECUTIVE SUMMARY	10
3	KOORDINOINTI, YHTEISTYÖ	11
3.1	Sopimusneuvottelut	12
3.2	Avoin julkaiseminen	13
3.3	Lisenssien laajennus yli organisaatorajojen - pilotit.....	14
4	AINEISTOHANKINTA.....	16
4.1	Aineistoneuvottelut.....	16
5	VIESTINTÄ.....	19
6	TALOUS	20
7	AINEISTOJEN KÄYTTÖ	22
	LIITTEET	23
	Liite 1 Ohjausryhmän jäsenet varajäsenineen vuonna 2017	23
	Liite 2 Työryhmien jäsenet vuonna 2017	24
	Liite 3 FinELib-toimiston henkilökunta vuonna 2017	25

1 Yleiskatsaus

FinELib-konsortion ohjausryhmä aloitti uuden kauden osittain uusitulla kokoonpanolla vuoden 2017 alusta. Ohjausryhmä hyväksyi FinELibin uuden strategian toimenpiteet ja toteuttamisaikataulun kaudelle 2017-2020. Vuonna 2017 toteutettavaksi päätetyt kokonaisuudet olivat: neuvottelut hybridilehtien avoimesta saatavuudesta, viestintä ja koulutus avoimesta julkaisemisesta, lisenssien laajentamisen selvitys ja välineet, konsortiona hankittavat aineistot, konsortion asiantuntemuksen hyödyntäminen.

Vuonna 2017 FinELib-konsortio edisti tiedejulkaisujen avoimuutta neuvottelemalla lehtipaketikustantajien kanssa perinteisten tilausten lisäksi myös avoimesta julkaisemisesta. Tavoitteena oli mahdollistaa sekä pääsy aineistoihin että tutkijoiden avoin julkaiseminen. Avoimuutta edistettiin hintaneuvottelujen lisäksi neuvottelemalla avoimen julkaisemisen prosseja tutkijoiden kannalta selkeimmiksi ja mahdollistamalla Creative Commons –lisenssit. Elsevierin kanssa konsortio solmi alkuvuodesta 2018 3-vuotisen sopimuksen, joka mahdollistaa tutkijoille OA-julkaiseminen alennetulla kirjoittajamaksulla. Muiden kustantajien osalta neuvottelut jatkuvat vuoden 2018 puolella.

Jäsenorganisaatioiden hankkimien aineistojen määrät sekä aineistotilausten määrät ovat vähentyneet edellisestä vuodesta.

Konsortion jäsenmäärä (1.1.2018)	15 yliopistoa, 25 ammattikorkeakoulua, 29 tutkimuslaitosta/erikoiskirjastoa ja yleiset kirjastot
Lisensioitujen aineistojen määrä	125
Lisensioitujen nimekkeiden määrä	kausijulkaisut 59.800, e-kirjat 390.500, hakuteokset ja sanakirjat 15.900
Aineistohankinnat yhteensä 25,3 milj. €	kausijulk 20,3 milj., e-kirjat 0,52 milj., hakuteokset 1,3 milj., sanakirjat 0,1 milj., viitetietokannat 2,8 milj, muut 0,26 milj.
FinELib-hankinnan osuus verkkoaineistojen hankinnasta 2016 (€)	ammattikorkeakoulut 54 %, yliopistot 68 %
Artikkelilataushinta kausijulkaisuissa (keskiarvo)	1,8 €

Taulukko 1. Yhteenveto FinELibin toiminnasta 2017

2 Executive Summary

At the beginning of 2017, the steering group of the FinELib Consortium initiated its new term with a partially renewed composition. The steering group approved the measures and implementation schedule for FinELib's new strategy for the 2017–2020 term. The measures that are to be implemented in 2017 are negotiations on the open availability of hybrid journals, communications and training related to open publishing, the investigation of opportunities and tools related to the expansion of licences, resources to be acquired by the Consortium, and the utilisation of the Consortium's expertise.

In 2017, the FinELib Consortium promoted the openness of scholarly publications by including open publishing in its subscription negotiations with journal package publishers. The objective was to secure the availability of resources while allowing researchers to publish Open Access. In addition to these price negotiations, the Consortium also promoted openness by focusing its negotiations on furthering clarifying open publishing processes for researchers and by enabling the utilisation of Creative Commons licences. The Consortium signed a three-year agreement with Elsevier at the beginning of 2018 to enable researchers to publish OA at a reduced article-processing charge. Negotiations with other publishers are set to continue in 2018.

Compared to the previous year, there was a decrease both in the number of resources available through the Consortium and in the number of resource subscriptions by the Consortium's member organisations.

Consortium members 1 Jan 2018	15 universities, 25 universities of applied sciences, 29 research institutions/special libraries, public libraries
Number of licensed resources	125
Number of licensed titles	journals 59,800, e-books 390,500, reference works and dictionaries 15,900
Acquisition in total 25,3m (€)	journals 20,3m, e-books 0.52m, reference works 1.3m, dictionaries 0,1m, bibl databases 2.8m, other 0.26m
Proportion of FinELib acquisition of all e-resources acquisition 2016 (€)	universities of applied sciences 54 %, universities 68 %
Cost per article download in serials (average)	1.8 €

Table 1. Summary of FinELib operations in 2017

3 Koordinointi, yhteistyö

FinELib-konsortiossa olivat vuoden 2018 alussa mukana kaikki Suomen yliopistot (15), ammattikorkeakoulut (25) ja yleiset kirjastot sekä 29 tutkimuslaitosta tai erikoiskirjastoa.

Kuva 1: FinELib-konsortion jäsenet vuoden 2018 alussa

FinELib-konsortion jäsenmäärä pysyi samana edellisvuoteen verrattuna. Vuodelle 2018 konsortion jäsenorganisaatioissa ei tapahtunut organisaatioiden yhdistymisiä eikä kuntaliitoksia.

FinELibin edellisen ohjausryhmän kausi päättyi vuoden 2016 lopussa. Uusi kauden 2017-2020 ohjausryhmä hyväksyi FinELib-konsortion strategian toimenpideohjelman maaliskuun kokouksessaan.

Työryhmät

FinELibin Elsevier-neuvotteluja varten vuonna 2015 perustettu strategiaryhmä jatkoi toimintaansa vuonna 2017. Ryhmän puheenjohtajana toimi Helsingin yliopiston vararehtori Keijo Hämäläinen (elokuusta 2017 alkaen Jyväskylän yliopiston rehtori). Ryhmässä oli yliopisto-, tutkimuslaitos- ja ammattikorkeakoulusektorin edustajia sekä avoimen julkaisemisen asiantuntijoita.

Tiedelehtineuvottelujen tukena vuonna 2017 jatkoi myös vuonna 2016 perustettu jäsenorganisaatioiden kirjastoyhteyshenkilöistä koostuva ryhmä. Ryhmä laati konsortion yhteisen Alternative Access -suunnitelman ja osallistui muiden neuvottelujen tueksi tarvittavien tietojen selvittämiseen. Tämän työryhmän työ päättyi elokuussa 2017.

Neuvottelujen viestintää suunnittelemaan perustettu työryhmä aloitti työnsä elokuussa 2017. Työryhmässä on yhdeksän edustajaa konsortion yliopistoista, tutkimuslaitoksista ja ammattikorkeakouluista. Ryhmä perustettiin, jotta konsortio pystyy yhdessä viestimään neuvotteluista, niiden tavoitteista, keinoista ja tuloksista tiedeyhteisölle ja suurelle yleisölle. Ryhmä suunnitteli viestinnän keinoja ja kanavia sekä työnjakoa konsortion toimiston ja jäsenten välillä. Tavoitteena on vähentää päällekkäisen työn määrää. Lisäksi ryhmässä pohdittiin lyhyen aikavälin neuvotteluviestinnän konkreettisia kysymyksiä sekä suunniteltiin pitemmän aikavälin viestinnän rakenteita ja tarvittavia materiaaleja, erityisesti OA-tavoitteiden viestinnän näkökulmasta. Työryhmä piti vuonna 2017 kolme verkkokokousta. Ryhmän työskentely jatkuu vuonna 2018.

Kansainvälinen yhteistyö

FinELib teki avoimeen julkaisemiseen liittyen aktiivista yhteistyötä kansainvälisillä foorumeilla, mm. OA2020-hankkeen, EUA:n, LERUn, Liberin, Knowledge Exchangesin ja konsortioiden yhteistyöfoorumien ICOLCin kanssa.

Monet eri maiden konsortiot jakavat FinELibin kanssa samat tavoitteet sopimusneuvotteluissa ja myös neuvottelevat samojen kustantajien kanssa. Siksi kansainvälinen yhteistyö eri foorumeilla ja eri konsortioiden kanssa on tärkeää. Yhteistyössä voidaan miettiä parhaita keinoja päästä tavoitteisiin sekä jakaa kokemuksia jo voimassa olevien sopimusten toteuttamisesta.

3.1 Sopimusneuvottelut

Sopimusneuvotteluissa tuli yllättäen eteen erityisesti kahden kustantajan halu heikentää selkeästi sopimusehtoja. Lisäksi yksi kustantaja kieltäytyi neuvottelemasta konsortion kanssa ja teki tarjoukset suoraan organisaatioille. Lopulta kustantaja uskoi, että konsortion jäsenet eivät tee sopimusta muuten kuin konsortion kautta, mutta se edellytti konsortion jäseniltä selkeää tahtotilan ilmaisua monia eri kanavia pitkin.

Sopimusneuvotteluissa neuvoteltiin vuoden 2016 tapaan tiedon louhinnasta, tavoitteena oli saada käyttäjille oikeus käyttää lisensioitua aineistoa tiedon louhintaan. Neuvotteluja käytiin 17 sopimuksen osalta, joissa lauseketta ei ollut lainkaan tai joissa lauseke sisälsi rajoituksia. Lauseke onnistuttiin lisäämään kuuteen sopimukseen, neljän aineiston osalta neuvottelut ovat vielä kesken. Muiden osalta kustantaja joko kieltäytyi antamasta oikeutta louhintaan missään muodossa tai aineistoa myyvällä välittäjällä ei ollut riittäviä valtuuksia antaa oikeutta.

3.2 Avoin julkaiseminen

Vuonna 2017 FinELibin tiedelehtineuvotteluissa oli vuoden 2016 tapaan tavoitteena edistää suomalaisten tutkijoiden Open Access -julkaisemista. Open Accessin sisällyttäminen mukaan sopimuksiin merkitsi myös sitä, että kustantajat sitoutettiin sopimusehdoissa mm. tarjoamaan Creative Commons -lisenssejä OA-artikkeleille sekä raportoimaan konsortiolle OA-artikkelien määrästä. OA-julkaisemisen ehdoista FinELib neuvotteli kuuden kustantajan kanssa (Elsevier, ACS, Springer Nature, Emerald, LWW, Wiley-Blackwell). Elsevierin kanssa solmittiin 3-vuotinen sopimus, Emeraldin ja LWW:n sopimukset sisältävät Open Access -elementin ja kolmen muun kustantajan kanssa neuvottelut ovat vielä kesken.

Neuvottelujen tavoitteena on siirtää lehtipakettien tilausmaksuja avoimeen julkaisemiseen, siten että julkaistut tiedeartikkelit ovat välittömästi ilman embargoa kaikille avoimia. Euroopassa vastaavia neuvotteluja käyvät useat konsortiot, joista Saksan ja Hollannin neuvottelut ovat olleet eniten esillä julkisuudessa.

Vuoden 2017 alusta lähtien FinELibin Sage- ja Taylor & Francis -sopimukseen sisältyy tutkijoille oikeus julkaista artikkelinsa avoimena alennetulla APC-maksulla. Sage Premier-sopimukseen sisältyy mahdollisuus julkaista huomattavalla alennuksella (87,5 %) artikkeleita avoimena. Tilaaajaorganisaatioiden tutkijat voivat julkaista artikkelinsa avoimena Sagen hybridilehdissä 200 GBP:lla /artikkeli. Sopimuskauden (2017-2019) ensimmäisenä vuonna avoimena on julkaistu kuusi artikkelia ja näistä kolmessa on hyödynnetty alennettua APC-maksua. Jos alennusta olisi hyödynnetty täysimääräisesti vuonna 2017, olisivat konsortion jäsenorganisaatioiden tutkijat julkaisseet 216 artikkelia alennetulla APC-maksulla. FinELib on kerännyt kyselyn avulla Sagen lehdissä julkaisseilta tutkijoilta palautetta OA-prosessista. Suurimpana esteenä alennetun APC-maksun hyödyntämiseen kyselyyn vastanneet tutkijat pitivät sitä, että eivät olleet tienneet alennetusta APC-maksusta.

Taylor & Francisin sopimus antaa organisaatioiden vastuukirjoittajille (corresponding author) 60 % alennuksen kirjoittajamaksuista (alennettu hinta on 860 euroa, alkuperäinen 2150 euroa). Alennuksen käyttäminen edellyttää organisaatioilta APC-maksujen maksamista ennakoon. Ennakkomaksuja maksoi vuonna 2017 seitsemän tilaaajaorganisaatiota (kuusi yliopistoa ja yksi tutkimuslaitos) 16:sta tilaajasta. Alennuksesta voitiin informoida kirjoittajia vasta maaliskuussa 2017, mikä on otettava huomioon vuoden 2017 julkaisulukuja tarkasteltaessa.

FinELibin neuvottelemalla OA-alennuksella julkaistiin vuonna 2017 (9 kk) 65 avointa artikkelia Taylor & Francisin hybridilehdissä. Vuonna 2016 samat 7 organisaatiota julkaisivat yhteensä 30 hybridi-artikkelia. FinELib-toimisto on kerännyt Taylor & Francisin alennukseen liittyvästä prosessista palautetta alennusta käyttävien organisaatioiden kirjastoilta/tietopalveluilta. Hyvänä puolena nähdään se, että kirjastot pystyvät hyvin seuraamaan hallintaliittymässä artikkelien julkaisemista ja

siihen käytettävää rahamäärää. Kehittämistä vaatii se, että alennusmahdollisuus ei tule tutkijalle selkeästi ilmi artikkeleita jätettäessä tai sen hyväksyntävaiheessa. Tiedottaminen vaatii kirjaston/tietopalvelun aktiivista työtä. APC-maksun maksuprosessi vaihtelee organisaatioittain, osa organisaatioista maksaa alennuksen jälkeen jäävän maksun keskitetysti esim. kirjaston projektirahoista, osa laskuttaa kirjoittajia sisäisellä laskulla.

FinELib koordinoi vuosittain jäsenorganisaatioidensa SPARC Europe jäsenmaksujen keruun. SPARC (the Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition) Europe on eurooppalaisten tutkimuslaitosten ja -kirjastojen yhteenliittymä, jonka tarkoituksena on edistää avointa saatavuutta. Vuonna 2017 SPARC-jäsenmaksun maksoi 12 organisaatiota. FinELib osallistuu myös DOAJin (Directory of Open Access Journals) ylläpidon kustannuksiin.

SCOAP3-hankkeen, jonka tarkoituksena on saada suurenergiafysiikan (high energy physics, HEP) tieteelliset artikkelit avoimiksi, toinen sopimuskausi alkoi vuonna 2017 ja päättyy 2019. Toisen kauden alussa mukana oli 8 lehteä, jotka joko kokonaan tai osittain olivat avoimia. Avoimia artikkeleita näissä lehdissä arvioidaan olevan sopimuskauden aikana noin 15 400 ja kustannus per artikkeli n. 900-1000 EUR. Suomesta SCOAP3-hanketta rahoittaa FinELibin kautta 7 yliopistoa, kokonaiskustannus on 28 050 EUR per vuosi.

Vuoden 2017 aikana SCOAP3 sai päätökseen neuvottelut American Physical Society'n kanssa kolmen lehden HEP-artikkeleiden liittämistä SCOAP3:een vuoden 2018 alusta. FinELib-toimisto selvitti Suomen osalta näiden lehtien tilaukset ja tilausmaksuhyvitykset. Tilausmaksuhyvityksiä saavien 10 organisaation kanssa sovittiin SCOAP3 APS-osuuden rahoituksen periaatteista.

FinELib-toimisto osallistui opetus- ja kulttuuriministeriön ATT-hankkeeseen (Avoin tiede ja tutkimus) pitämällä kaksi ATT-webinaaria liittyen open access -neuvotteluihin ja open access -julkaisemisen ehtoihin. FinELib-konsortion jäsenet toteuttivat avoimuutta myös siten, että OKM:n aloitteesta julkaistiin kesällä 2017 suomalaisten tutkimusorganisaatioiden tieteellisille kustantajille ja välittäjille maksamia tilausmaksuja vuodelta 2016 ¹.

3.3 Lisenssien laajennus yli organisaatorajojen - pilotit

Vuonna 2017 FinELib-toimisto tuotti muistilistan konsortion jäsenille niitä tilanteita varten joissa konsortion jäsen haluaa laajentaa käytössään olevan aineistolisenssin yhteistyökumppaninsa käyttöön. Muistilista on yksi niistä toimenpiteistä joilla FinELib-toimisto tukee konsortion jäsenten omaa aineistohankintaa.

¹ <http://avointiede.fi/kustantajahintatietoja>

Strategian toimenpideohjelmassa yhtenä vuoden 2017 tehtävänä oli laatia suunnitelma aineistojen käytön mahdollistamiseksi yli organisaatorajojen. Organisaatorajat ylittävän pilotoinnin taustaselvityksenä selvitettiin Iso-Britannian JISC-konsortion laajennusmallin toimivuus. JISCissä mallia sovelletaan lisenssien laajentamiseen mm. ulkomaisiin kampuksiin ja mallissa kirjastot hoitavat laajennuksen itsestään mallin mukaisesti. Malli on käytössä vain osalla kustantajia, ei läheskään kaikilla kansainvälisillä kustantajilla.

FinELibin pilotissa selvitettiin, miten kustantajat suhtautuvat usean konsortion jäsenen yhteisiin lisensseihin, onko yhteisistä lisensseistä saatavissa hinta- tai muuta hyötyä sekä miten aineistojen käyttö rajataan, jos kaikkia aineistoja ei ole hankittu yhteiseksi.

Pilotissa oli aluksi mukana 8 pilottiorganisaatiota (kuusi korkeakouluyhdistelmää ja kaksi yleistä kirjastoa). Kirjastojen tehtävänä oli kerätä oman pilottinsa tiedot kustantajia varten sekä selvittää tarvittaessa aineistojen rajaamiseen liittyviä kysymyksiä omassa organisaatiossaan. Lisäksi kirjastot osallistuivat tarvittaessa kustantajaneuvotteluihin. Yksi pilottiorganisaatio vetäytyi pilotoinnista aineistojen käytön rajaamiseen liittyvien syiden vuoksi ja yksi pilottiorganisaatio taloudellisista syistä. Pilotissa oli mukana seitsemän aineistoa kuudelta kustantajalta, viisi ulkomaista ja kaksi suomalaista.

Molemmat mukana olleet suomalaiset kustantajat suhtautuivat myönteisesti yhteislisensiointiin, myöhemmin toinen näistä aineistoista poistui konsortiotarjonnasta. Ulkomaisista yksi suostui ja yksi kieltäytyi. Kahden ulkomaisen lehtipaketin osalta ei päästy neuvottelemaan yhteislisensseistä pilottitapausten tasolla, koska ensimmäisten hintatarjousten saaminen kustantajalta viivästyi.

Tuloksena pilotista oli vuonna 2017 yksi toteutunut aineistotilaus. Organisaatio- ja aineistokohtainen lähestymistapa yhteislisensiointiin on työläs, projektiin käytettiin 5,5 henkilötyöviikkoa joka sisälsi sekä kokoukset että FinELib-toimiston työn, mutta ei kirjastoissa tehtyä selvitystyötä. Laajennus edellyttää paljon selvitys- ja neuvottelutyötä, koska ilman yksityiskohtaisia tietoja on vaikea saada kustantajilta hintatarjouksia tai tietoa siitä voivatko he hyväksyä toimintamallin. Pilotointi jatkuu vuonna 2018.

4 Aineistohankinta

4.1 Aineistoneuvottelut

FinELib-toimisto neuvotteli vuonna 2017 yhteensä vajaan 60 aineiston sopimukset. Viiden aineiston osalta konsortiohankinta päättyi vuoden 2017 lopussa pienen tilaajamäärän tai vähäisen konsortiohyödyn vuoksi.

Lehtipakettineuvotteluissa neuvoteltiin suomalaisille tutkijoille mahdollisuudesta julkaista artikkelit avoimina kustantajien tilausmaksullisissa lehdissä. Elsevierin kanssa solmittiin sopimus, joka mahdollistaa avoimen julkaisemisen ko. kustantajien lehdissä alennetulla kirjoittajamaksulla. Emeraldin ja LWW:n sopimukset mahdollistavat osan artikkeleista julkaisemisen avoimena. Muiden kustantajien osalta neuvottelut avoimesta julkaisemisesta jatkuvat vuonna 2018.

Lisensioitujen nimekkeiden määrissä eri aineistotyypeittäin ei ollut suuria muutoksia edellisestä vuodesta. Lehtien ja viitetietokantojen määrä on nyt hieman isompi kirjojen ja hakuteosten osuus suunnilleen sama, sanakirjojen osuus hieman pienempi kuin vuonna 2016.

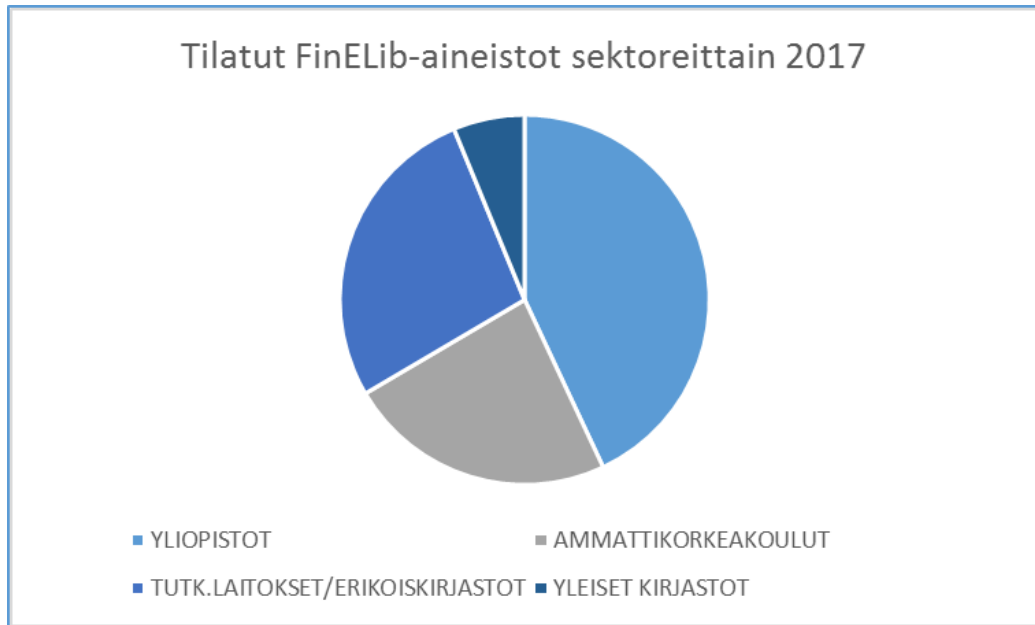
Aineistotyyppi	Lisensioitujen aineistojen määrä 2015	Lisensioitujen aineistojen määrä 2016	Lisensioitujen aineistojen määrä 2017
E-kausijulkaisut	79 217	58 160	59 800
E-kirjat, hakuteokset	402 131	406 048	406 371
Viitetietokannat	111	99	107
Muut elektr. palvelut	9	10	4
Sanakirjat	58	182	182

Taulukko 2. Lisensioitujen aineistojen määrät aineistotyypeittäin 2017

Lisensioitujen aineistojen määrät vaihtelivat sektoreittain. Eniten aineistoja tilaavat yliopistot. Vuodesta 2016 vuoteen 2017 aineistomäärät vähenivät kaikilla sektoreilla.

	2015	2016	2017
YLIOPISTOT	122	125	117
AMMATTIKORKEAKOULUT	69	71	64
TUTKIMUSLAITOKSET/ERIK.KIRJASTOT	81	82	74
YLEISET KIRJASTOT	22	19	17

Taulukko 3. Lisensioitujen aineistojen määrät / sektori 2015-2017

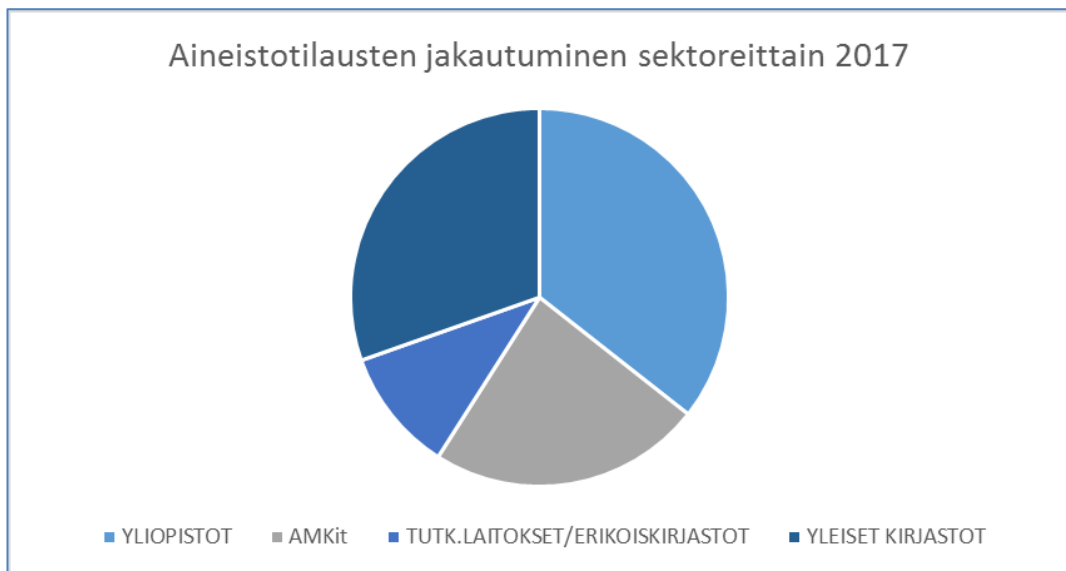

Kuva 2. Lisensioitujen aineistojen määrät / sektori 2017

Aineistotilausten määrissä tapahtui myös laskua kaikilla sektoreilla. Yleisissä kirjastoissa on vähän tilattuja aineistoja, mutta aineistotilausten määrä on suuri johtuen tilaavien kuntien suuresta määrästä.

	2015	2016	2017
YLIOPISTOT	789	773	754
AMMATTIKORKEAKOULUT	570	561	496
TUTKIMUSLAITOKSET/ERIK.KIRJASTOT	259	242	224
YLEISET KIRJASTOT	856	698	644

Taulukko 4. aineistotilaukset / sektori 2015-2017

Kuva 3. Aineistotilausten määrien jakautuminen sektoreittain 2017

5 Viestintä

Vuonna 2017 FinELib jatkoi vuonna 2016 aloitettua avointa tiedottamista tiedelehtineuvotteluista. Tavoitteena oli antaa tiedeyhteisölle mahdollisimman paljon tietoa, jotta tutkijat ja tiedepäättäjät pystyvät arvioimaan konsortion sopimuksia ja saavutettuja tuloksia osana tiedejulkaisemisesta käytyä keskustelua. Tiedeyhteisö jatkoikin jo vuonna 2016 alkanutta aktiivista kannanottoa: Tutkijat julkaisivat kesäkuussa 2017 No deal no review –boikottikutsun, jossa kehoitettiin tutkijoita tukemaan neuvotteluita kieltäytymällä vertaisarvioinnin suorittamisesta Elsevierin lehdissä. Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI puolestaan julkaisi sivullaan neuvotteluiden tavoitteita tukevan kannanoton.

Lehtineuvottelut kiinnostivat myös mediaa: kesällä 2017 sekä Kauppalehti että Helsingin Sanomat kirjoittivat aiheesta, HS käsitteli asiaa myös pääkirjoituksessaan. Yleisradion ruotsinkielinen toimitus teki neuvotteluista jutun lokakuussa 2017. Lisäksi useissa ulkomaisissa lehti- ja blogikirjoituksissa otettiin esille FinELibin neuvottelut.

FinELib perusti neuvotteluviestintää varten uuden sivuston². Sivuston sisältö suunniteltiin yhdessä konsortion jäsenten kanssa. Sivustolla on myös konsortiotoinen Alternative Access-suunnitelma, jota tutkijat voivat käyttää apuna, jos heillä ei ole pääsyä tarvitsemaansa artikkeliin.

Jäsenorganisaatioiden ja FinELib-toimiston välisen viestinnän tärkeitä välineitä olivat edelleen vuonna 2017 konsortion ekstranet, Halti-tietokanta ja webinaarit. Webinaareissa käsiteltiin konsortion aineistoneuvottelujen tilanteen lisäksi muita tärkeitä aiheita, esimerkiksi eri kustantajien open access-malleja ja –prosesseja. Webinaarit on koettu hyödyllisenä ja helppona tapana välittää tietoa ja keskustella konsortion työstä ja tavoitteista.

FinELib-toimisto tuotti ohje- ja tiedotepohjia, joita kukin kirjasto muokkasi mieleisekseen ja hyödynsi omassa viestinnässään. Kirjastot olivat tyytyväisiä valmiiden pohjien tuomaan työajan säästöön.

31.5.2017 järjestettiin FinELib-päivä, jolla juhlistettiin FinELib-konsortion 20-vuotista taivalta. Päivän ohjelmassa keskusteltiin yhteistyön vaiheista, alan kehityksestä, avoimesta julkaisemisesta kansainvälisesti sekä tutkijan näkökulmasta. Lokakuussa 2017 FinELib esitteli Kirjastoverkkopäivillä aineistoneuvottelujen tavoitteita ja tilannetta. Tähän tilaisuuteen oli etäyhteys.

² www.finelib.fi

6 Talous

Kansalliskirjaston budjetti FinELib-toiminnan osalta vuonna 2017 oli vajaa 3,8 miljoonaa euroa, eli lähes sama kuin vuonna 2016. Tästä summasta yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tilaamiin aineistoihin käytettiin 3,1 miljoonaa euroa, seuraavaksi suurin kuluerä oli palkat.

	Budjetoidut kulut 2017	Toteutuneet 2017	Rah.jäljellä 2017	Toteutuneet 2016
Tilinumero	EUR	EUR	EUR	EUR
Kulut	3 786 258	3 643 553	142 705	3 739 897
Palkat yhteensä	528 806	385 684	143 122	506 735
Tilakustannukset	42 242	48 147	-5 905	52 094
Aineet ja tarvikk	3 147 809	3 149 973	-2 164	3 144 165
Koneet,laitteet	0	257	-257	145
Poistot	0		0	
Ostetut palvelut	33 500	24 932	8 568	7 354
Matkat	3 000	8 638	-5 638	7 658
Muut kulut	15 000	5 410	9 590	6 536
Yleiskustannukset	15 901	20 511	-4 610	15 211

Taulukko 5. FinELibin budjetti 2017

FinELib-aineistoihin jäsenorganisaatiot käyttivät yhteensä 25,3 miljoonaa euroa vuonna 2017. Summa on vain vähän suurempi kuin vuonna 2016. Koska aineistojen hinnat nousivat, tämä merkitsee sitä, että tilauksia lakkautettiin.

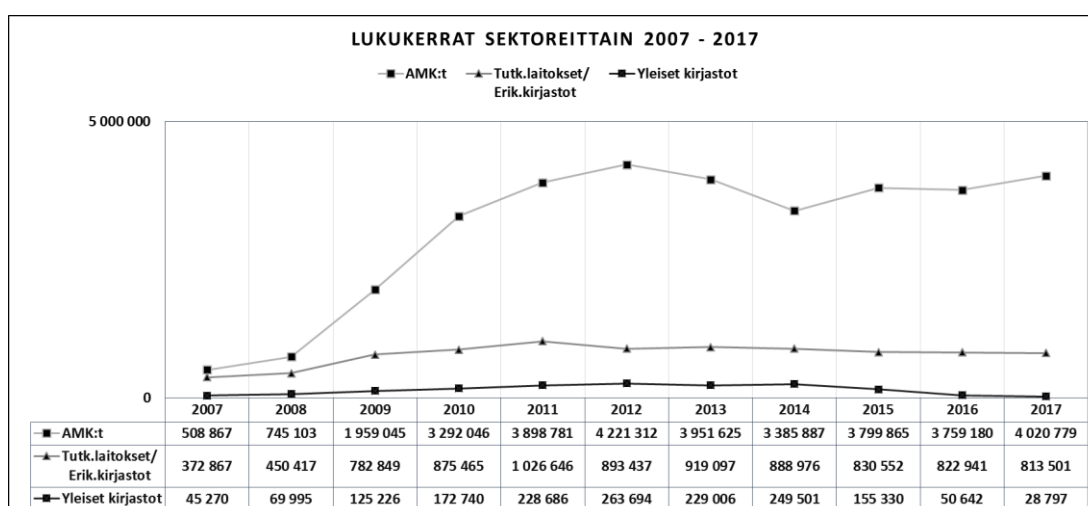
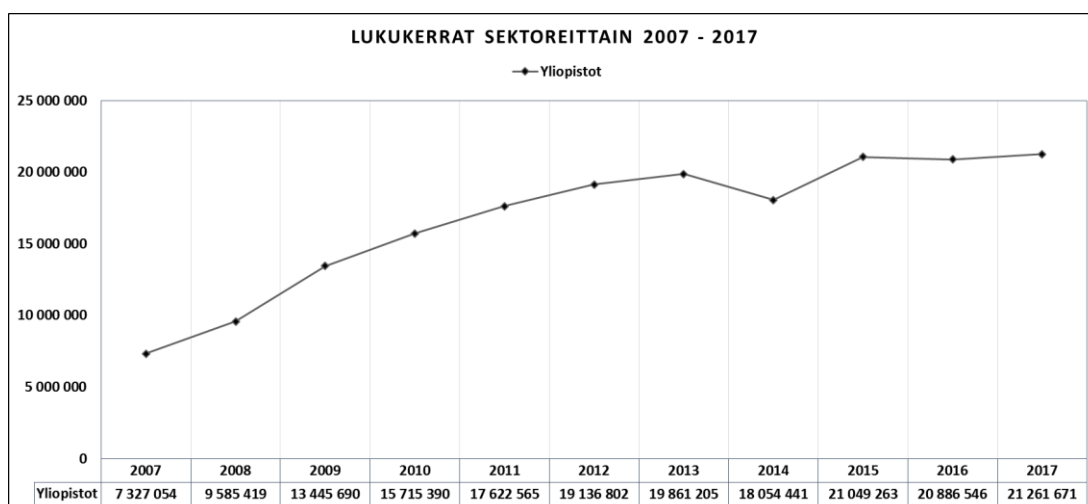
Isoimmat kustannukset jäsenorganisaatioille tuli e-lehtipakettien hinnoista, ne maksoivat vuonna 2017 yli 20 miljoonaa euroa.

	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Aineistotyyppi	Yliopistot	Yliopistot	AMKit	AMKit	Tutkimus/Erik.kirjastot	Tutkimus/Erik.kirjastot	Yleiset kirjastot	Yleiset kirjastot	YHTEENSÄ	YHTEENSÄ
E-lehdet	16 033 816	16 642 381	1 253 447	1 109 877	2 585 580	2 426 079	114 883	102 023	19 987 727	20 280 361
E-kirjat *)	272 217	293 391	200 359	208 244	16 451	18 230	0	0	489 028	519 865
Hakuteokset	670 876	673 001	505 369	506 013	126 163	100 866	50 477	46 827	1 352 886	1 326 707
Sanakirjat	27 547	27 827	65 965	65 946	9 287	9 163	6289	6386	109 089	109 324
Viitetietokannat	2 174 416	2 159 285	171 983	164 176	361 715	246 372	188 617	187 693	2 896 732	2 757 526
Muut	138 510	149 990	70 253	70 056	45 379	34 997	6 958	6958	261 100	262 001
YHTEENSÄ	19 317 384	19 945 875	2 267 379	2 124 313	3 144 576	2 835 707	367 225	349 888	25 096 565	25 255 785

Taulukko 6. *Lisensoidut aineistot aineistotyypeittäin (€) / sektori 2016 ja 2017 *) Luvusta puuttuvat ne e-kirjahankinnat, joissa FinELibin kautta on puitesopimus, mutta kirjastot hankkivat kirjat suoraan*

7 Aineistojen käyttö

FinELib-aineistojen käyttö kasvoi hieman edellisestä vuodesta (2,3 %). Ammatti-korkeakoulujen lukukertojen määrät kasvoivat 6,5 % vuodesta 2016, yliopistojen käyttö kasvoi hieman (1,8 %). Tutkimuslaitosten/erikoiskirjastojen ja yleisten kirjastojen aineistojen käyttö väheni (tutkimuslaitokset/erikoiskirjastot 1,2 % ja yleiset kirjastot 43 %). Yleisten kirjastojen käytön suuri väheneminen johtuu tilastointiongelmasta: PressReaderin, joka on suosituin yleisten kirjastojen tilaama aineisto (163 yleistä kirjastoa tilaa), tilastoja ei ole pystytty keräämään keskitetysti, koska kirjastot ovat siirtyneet vaiheittain käyttämään uutta käyttöliittymää. Vuonna 2018 kaikki kirjastot ovat siirtyneet käyttämään uutta käyttöliittymää jolloin tilastoja voidaan jälleen kerätä keskitetysti.

Kuva 4. Lukukerrat sektoreittain 2007-2017

LIITTEET

Liite 1 Ohjausryhmän jäsenet varajäsenineen vuonna 2017

Jäsen: vararehtori Riitta Pyykkö, Turun yliopisto, puheenjohtaja

Varajäsen: vararehtori Matti Sarén, Oulun yliopisto

Jäsen: rehtori Jouni Koski, Laurea ammattikorkeakoulu

Varajäsen: toiminnanjohtaja Riitta Rissanen, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Jäsen: pääjohtaja Lea Kauppi, Suomen ympäristökeskus (SYKE)

Varajäsen: pääsihteeri Sanna Marttinen, Luonnonvara- ja ympäristötutkimuksen yhteisliittymä (LYNET)

Jäsen: kirjastonjohtaja Tarja Koskimies, Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Varajäsen: kirjastonjohtaja Minna Koistinen, Oulun ammattikorkeakoulu

Jäsen: tietopalvelupäällikkö Eeva Klinga-Hyöty, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Varajäsen: palvelupäällikkö Maija Koponen, Lapin ammattikorkeakoulu

Jäsen: johtava asiantuntija, tietopalvelu Sirpa Suonpää, Luonnonvarakeskus

Varajäsen: kirjastopäällikkö Soile Hakonen, Suomen Pankki

Jäsen: team leader Tuula Hämäläinen, VTT, varapuheenjohtaja

Varajäsen: informaatikko Elina Kähö, Valtioneuvoston tietotuki- ja julkaisuyksikkö, VNK

Jäsen: kirjastonjohtaja Minna Niemi-Grundström, Tampereen yliopisto

Varajäsen: kirjastonjohtaja Ulla Nygrén, Turun yliopisto

Jäsen: överbibliotekarie Pia Södergård, Åbo Akademi

Varajäsen: ylikirjastonhoitaja Kimmo Tuominen, Helsingin yliopisto

Jäsen: palvelupäällikkö Liisa Rossi, Kuopion kaupunginkirjasto

Varajäsen: kirjastotoimenjohtaja Marja Malminen, Lahden kaupunginkirjasto

Jäsen: toimistopäällikkö Virva Nousiainen-Hiiri, Helsingin kaupunginkirjasto

Varajäsen: suunnittelija Aija Laine, Turun kaupunginkirjasto

Jäsen: ylitarkastaja Anne Luoto-Halvari, opetus- ja kulttuuriministeriö
Varajäsen: ylitarkastaja Sami Niinimäki, opetus- ja kulttuuriministeriö

Jäsen: kulttuuriasiainneuvos Minna Karvonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
Varajäsen: kulttuuriasiainneuvos Leena Aaltonen, opetus- ja kulttuuriministeriö

Jäsen: ylitarkastaja Kristiina Kontiainen, Etelä-Suomen aluehallintovirasto
Varajäsen: kirjastotoimen ylitarkastaja Päivi Almgren, Lounais-Suomen aluehallintovirasto

Jäsen: johtaja Kristiina Hormia-Poutanen, Kansalliskirjasto/kirjastoverkkopalvelut
Varajäsen: palvelupäällikkö Arja Tuuliniemi, Kansalliskirjasto/FinELib

Liite 2 Työryhmien jäsenet vuonna 2017

Lehtineuvottelujen tuki -työryhmä

Mari Aaltonen, Aalto yliopisto
Tiina Jounio, Oulun yliopisto
Aniita Ahlholm-Kannisto, Tampereen yliopisto
Harri Parviainen, Itä-Suomen yliopisto
Anneli Partanen, Helsingin yliopisto
Tiina Eklund, Turun yliopisto
Sirpa Suonpää, Luonnonvarakeskus
Tuula Hämäläinen, VTT
Seppo Tuomivaara, Työterveyslaitos
Sari Soininen, Metropolia ammattikorkeakoulu
Arto Ikonen, Jyväskylän yliopisto
Anu Alaterä, FinELib-toimisto
Paula Mikkonen, FinELib-toimisto

Viestinnän työryhmä

Tiina Jounio, Oulun yliopisto
Veera Ristikartano, Helsingin yliopisto
Kaarina Meriläinen, Itä-Suomen yliopisto
Arto Ikonen, Jyväskylän yliopisto
Erik Lindgren, Turun yliopisto
Aniita Ahlholm-Kannisto, Tampereen yliopisto
Ulla Ohvo, Lappeenrannan teknillinen yliopisto, Saimaan ammattikorkeakoulu

Oili Valtonen, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu
Elisa Paavilainen, Suomen ympäristökeskus
Anu Alaterä, FinELib-toimisto
Terhi Manninen, FinELib-toimisto

Elsevier-neuvottelujen strategiaryhmä

Keijo Hämäläinen, Helsingin yliopisto, puheenjohtaja
Timo Korkeamäki, Hanken
Mikael Laakso, Hanken
Per Mickwitz, SYKE
Minna Niemi-Grundström, Tampereen yliopisto
Seliina Päällysaho, Seinäjoen ammattikorkeakoulu
Veera Ristikartano, Helsingin yliopisto
Mikko Tolonen, Helsingin yliopisto
Kimmo Tuominen, Helsingin yliopisto
Kristiina Hormia-Poutanen, Kansalliskirjasto/FinELib
Anu Alaterä, FinELib-toimisto
Arja Tuuliniemi, FinELib-toimisto

Liite 3 FinELib-toimiston henkilökunta vuonna 2017

palvelupäällikkö
4 tietoasiantuntijaa
2 hankinta-asiantuntijaa
1 kirjastosihtööri